

Pierre Bourdieu: *Om TV's og journalistikkens magt*, København: Tiderne Skifter 1998, 124 sider, 168 kr. (m. efterskrift v. Jørgen Bonde Jensen).

Efter endt læsning af Pierre Bourdieus lille bog om TV, der indeholder udskrifter fra to TV-udsendelser fra 1996, sidder man tilbage med (mindst) to uafklarede spørgsmål: Hvad handlede bogen egentlig om? Og hvad var egentlig dens tilgangsvinkel?

Genstand(e)?

Bogens titel mere end antyder, at den handler 'om TV', og det gør den da ganske rigtigt også. Men hvad der mere præcist er genstanden, fremstår knapt så tydeligt, idet Bourdieu svinger ureflekteret mellem flere analysegenstande i forbindelse med TV.

For det første er det udelukkende to aspekter af TV, der står centralt: mediesystemet og indholdet. Men i forbindelse med indholdet fokuseres kun på én bestemt genre, nemlig nyhedsudsendelser og journalistiske debatprogrammer (p. 19, 52, 84, 85, m.fl.). TV reduceres således indholdsmæssigt til én bestemt programtype, eller omvendt: denne bestemte programtype generaliseres til at være 'TV'.

For det andet omgås modtageraspektet på en ganske særlig måde. Ganske vist giver Bourdieu udtryk for viden om seerne, men det er en viden, der ikke bygger på egentlig (receptions)analyse. Derimod hævdes det blot, at seerne ikke er i stand til at gennemskue TV(-nyhederne) (26, 33), at nyhederne konstrueres, så de stemmer overens med modtagerens perceptionskategorier (51, 52), at seerne ligefrem påtvinges TVs omverdensforståelse (53), osv., osv.

Og endelig – for det tredje – søger Bourdieu uden større held at pege på det særlige ved TV i forhold til andre medier. Uden større held, fordi der på den ene side insisteres på nogle særtræk ved TV, som det så på den anden side andre steder i teksten fastslåes, i dag også gælder de fleste andre medier (og stort set altid har gjort det). TV(-nyheder) jagter sensationerne og det spektakulære (19), men det gør den trykte presse også (17, 20); TV er på grund af konkurrencen seertalsfikseret (28, 29, 41), men den trykte presse er i lige så høj grad 'oplægstalsfikseret' (8); TV-stationer 'låner' nyheder hos hinanden, hvilket medfører en homogenisering af TV-nyhederne (28), men det samme gælder den trykte presse (24, 25, 27); osv., osv.

Men måske er Bourdieus bog slet ikke 'om TV'? En mistanke, der melder sig omtrent midt i bogen (44ff), hvor konturerne af en anden overordnet analytisk genstand aftegnes: det journalistiske felt (og netop hverken 'TVs' eller 'mediernes felt'). Her er Bourdieu tydeligvis på hjemmebane, idet hans sociologiske kategorier struktur, position, styrkeforhold, dominerende, domineret, osv. anvendes i en analyse af det journalistiske felt, hvori TV nu fremtræder som en 'undergenstand' (60), på linje med de andre medier, og underordnet analysen af feltet.

Imidlertid bliver det lige så lidt som tidligere klart, hvad der kvalitativt set er det særlige ved TV(-journalistik), selv som en del af det journalistiske felt, idet det igen og igen vises, at de hævdede særtræk ved TV netop var inherente træk i feltet, før TV kom til, og at TV derfor blot føjede sig ind i en allerede eksisterende struktur, samt at disse træk desuden stadig findes ved andre samtidige medier (58, 60, 61, 83-86).

Dog bibringer placeringen af TV(-journalistik) i det journalistiske felt ifølge Bourdieu én ny indsigt: TV er særligt, idet det – alene på grund af dets »intensitet og omfang« (80) – indtager en dominerende position (jvf. også 13, 50, 57, 65). Resultatet af Bourdieus analyse af TV bliver således, at fordi TV(-journalistik) fylder så meget i feltet, bliver det dominerende, hvorved det tydeliggør feltets inherente træk. Kun herved skulle TV altså være særligt.

Hvorvidt denne analyse er korrekt eller ej, er det ud fra Bourdieus lille tekst vanskeligt at afgøre, idet det aldrig (be)vises, at TV utvetydigt er dominerende, blot fordi dets udbredelse er større (som der i øvrigt heller ikke gives præcist belæg for). Måske spiller rækkevidden af Bourdieus generelle kategorier her en afgørende rolle (eller i hvert fald den måde, de anvendes på i denne analyse). Når Bourdieu vil tænke relationerne mellem medietyperne som henholdsvis dominerende/domineret (66), tenderer det nemlig mod at føre til en statisk og endimensionel situation: TV er i dag altid dominerende i feltet. Men hermed mistes blikket for det dialektiske i relationerne: måske er TV ikke altid dominerende i forhold til den trykte presse, men snarere del af et komplekst vekselvirkningsforhold, hvor TV nogle gange er dominerende, andre gange domineret. Og sjovt nok er det også sådan, Bourdieu (givetvis uforvarende) analyserer dette forhold i en række eksempler (f.eks. 74-75: en nyhed 'skabes' i en lokalavis, kommer herefter i TV og i andre aviser, derefter tilbage til lokalavisen, osv.; jvf. også eksemplet 66-67).

Metode(r)?

Men hvorledes går Bourdieu så frem, hvad er hans 'metode'? Også her møder man en ureflekteret svingen mellem to overordnede tilgange.

Tidligt slås det fast, at teksten er en 'intervention', et partsindlæg (8; i forlængelse heraf bruges udtryk som 'jeg tror' o.lign., 7, 60). Men sidenhen anlægger Bourdieu en mere sociologisk tilgang; teksten skal også være videnskab (16-17, 60, 62 m.fl.). Bourdieu svinger således på samme tid mellem to metodiske registre: på den ene side meningernes diskurs, hvis mål er normative meninger ('for-domme'), og på den anden side videnskabens diskurs, hvis mål er en ikke-normativ videnskabelig analyse ('domme'). Denne uafgjorte svingen giver anledning til en række uheldige forhold.

For det første det helt grundliggende, at forskellen mellem de to 'metoder' ikke stilles så klart op som her. Faktisk skal man være opmærksom som læser for at blive klar over, hvornår sociologen taler, og hvornår forfatteren tager over; i Bourdieus retoriske figurer filtreres de to diskurser umærkeligt ind i hinanden.

Får man nødtørftigt udredt sammenfiltreringen, viser det sig – for det andet – at de to tidligere nævnte analysegenstande (TV og det journalistiske felt), tendentielt kobles med hver sin metodiske diskurs: når der tales om TV som en selvstændig genstand med egne kvaliteter, foregår det overvejende i meningernes diskurs, og når der tales om det journalistiske felt (og om TV som del heraf), foregår det overvejende i videnskabens diskurs. Bourdieu kommer derfor aldrig rigtig til at forholde sig analytisk videnskabeligt til TV (undtagen når det ses som del af feltet).

For det tredje reflekteres der ikke nærmere over det normative grundlag, der styrer meningerne om TV, og det fremgår derfor ikke særlig eksplicit, at der overhovedet tages afsæt i ideologisk funderede normer. En nærlæsning afslører dog nogle af de (for-)domskriterier, hvorudfra TV dømmes. Et par eksempler: TV skal informere (18, 27), og helst om begivenheder med politiske konsekvenser (59), eller om 'betydelige ting' (17), idealet skal være avantgarden i alle dens former (29, 30, 41, 77, 90), TV skal give plads for det langsomme og eftertænksomme (31) samt til en virkelig debat (33, 34), osv. Men da det normative grundlag aldrig gøres til genstand for refleksion, endsiges bliver begrundet, får vi naturligvis aldrig svar på overordnede spørgsmål som: hvorfor net-

op dette normative grundlag? Hvor kommer det fra – og hvorledes begrunde det? Og ej heller på mere detaljerede spørgsmål som: er at informere at sende en ubrudt strøm af OBS-udsendelser? Hvad er 'betydelige ting' – for hvem? Skal TV's ideal være avantgarden? Hvornår er en debat virkelig?, osv., osv.

Og endelig – for det fjerde – rejses spørgsmålet aldrig, hvad der i givet fald ville kunne legitimere overgangen mellem det normative og det analytiske, mellem meningerne og videnskaben (omend de to reelt flyder sammen i teksten). De to ville godt kunne forenes, nemlig ved på baggrund af en videnskabelig analyse af henholdsvis TV og det journalistiske felt at fremsætte meninger om TV. Men Bourdieu gør snarere det modsatte: meningerne, fordømmene, normerne går forud for store dele af 'analysen' af TV, og det i en sådan grad, at de virker bestemmende ind på den. I den forstand bliver analysen af TV ligegyldig, resultatet af den vil altid være givet på forhånd (hvilket måske dybest set er derfor, Bourdieu har svært ved analytisk at indkredse nogle særlige kvalitative træk ved TV). Når Jørgen Bonde Jensen i den danske udgaves efterord omtaler Bourdieus bog som en »dialog med fjernsynet (119), ville det således nok være mere korrekt at tale om en 'monolog over TV'.

Inkonsekvent og ureflekteret

Bourdieu's bog kan sammenfattes med to ord: inkonsekvent og ureflekteret. Inkonsekvent, fordi der insisteres på særtræk ved (en bestemt genre i) TV, der så igen og igen også vises ved andre medier. Ureflekteret, fordi hverken denne inkonsekvens eller konsekvenserne af den uafklarede svingen ved såvel genstand (TV/det journalistiske felt) som metode (mening/videnskab) gøres til genstand for refleksion.

Kan Bourdieus bog så anbefales? Den vil givetvis være uomgængelig for de, der deler normative fordomme om TV med Bourdieu, og som gerne vil bekræftes i dem. Videnskabeligt interesserede læsere gør derimod nok klogest i at vente på en af-ideologiseret analyse af TV fra Bourdieus hånd.

*Niels Brügger, adjunkt,
Institut for Informations-
og Medievidenskab,
Aarhus Universitet.*